

QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARINI YETKAZIB BERISHDA LOGISTIKA TIZIMI

Jo'rayev Jasur Shavkatovich

Toshkent davlat agrar universiteti

“Logistika”yo'nalishi 1-bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: Saidasror G'ulamov Saidaxmedovich

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19593119>

Annotatsiya: Mazkur maqolada qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetkazib berishda logistika tizimi (agrologistika)-bu mahsulotni daladan iste'molchiga qadar sifatini saqlagan holda, kam isrof bilan va o'z vaqtida yetkazib berishni ta'minlovchi murakkab jarayonlar zanjiri orqali tezkor yetkazish tizimidir. U mahsulot yo'qotilishini kamaytiradi, marketingni yaxshilaydi va xarajatlarni optimallashtiradi. Tadqiqotda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirish, saqlash, tashish, qayta ishlash va realizatsiya qilish jarayonlarining samaradorligi kichik biznes faoliyatiga ta'siri nuqtayi nazaridan o'rganiladi.

Kalit so'zlar. agrologistika, marketing, ta'minot zanjiri, qishloq xo'jaligi mahsulotlari, kichik biznes.

Annotation. This article examines the logistics system in the delivery of agricultural products (agrologistics), which is a system that ensures the rapid delivery of products from the field to the consumer through a chain of complex processes while preserving quality, minimizing losses, and ensuring timely supply. It reduces product losses, improves marketing, and optimizes costs. The study analyzes the efficiency of processes such as production, storage, transportation, processing, and distribution of agricultural products from the perspective of their impact on small business activities.

Keywords: agrologistics, marketing, supply chain, agricultural products, small business.

Аннотация. В данной статье рассматривается логистическая система поставки сельскохозяйственной продукции (агрологистика), которая представляет собой систему быстрой доставки продукции от поля до потребителя через цепочку сложных процессов с сохранением качества, минимальными потерями и своевременной поставкой. Она снижает потери продукции, улучшает маркетинг и оптимизирует затраты. В исследовании анализируется эффективность процессов производства, хранения, транспортировки, переработки и реализации сельскохозяйственной продукции с точки зрения их влияния на деятельность малого бизнеса.

Ключевые слова: агрологистика, маркетинг, цепочка поставок, сельскохозяйственная продукция, малый бизнес.

Kirish.

Bugungi kunda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligi logistikasi (agrologistika) hal qiluvchi rol o'ynaydi. Agrologistika — bu qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish joyidan to yakuniy iste'molchigacha yetkazib berish bilan bog'liq bo'lgan barcha jarayonlarni (saqlash, tashish, saralash, qadoqlash) boshqarish tizimidir. Shuningdek, qishloq xo'jaligi mahsulotlari boshqa tovarlardan o'zining biologik xususiyati — tez buziluvchanligi bilan ajralib turadi. Jahon oziq-ovqat tashkiloti (FAO) ma'lumotlariga ko'ra, dunyoda yetishtirilgan hosilning qariyb 30-40 foizi iste'molchiga yetib borguncha aynan noto'g'ri logistika tufayli nobud bo'ladi. O'zbekiston kabi agrar-sanoatlashgan

mamlakatlar uchun samarali logistika tizimi nafaqat eksport tushumini oshirish, balki ichki bozorda narxlar barqarorligini ta'minlashning asosiy drayveridir.

Logistika tizimining asosiy bosqichlari

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetkazib berish zanjiri quyidagi bo'g'inlardan tashkil topadi:

Xarid va yig'ish: Hosilni yig'ib olish va birlamchi yig'ish punktlariga yetkazish. Bu bosqich ko'pincha mahsulot tannarxining 10-30 foizini tashkil qiladi.

Saqlash va qayta ishlash: Sovutgichli omborlar tizimi mahsulotning sifatini saqlash va bozor kon'yunkturasiga qarab taklifni tartibga solish imkonini beradi.

Transport logistikasi: Tez buziluvchan mahsulotlar uchun "sovuq zanjir" (cold chain) texnologiyasidan foydalangan holda tashish.

Taqsimlash va sotish: Mahsulotni ulgurji va chakana savdo tarmoqlariga yetkazish.

Muammolar va yechimlar;

O'zbekistonda agrologistika tizimini rivojlantirishda infratuzilmaning yetishmasligi, transport xarajatlarining yuqoriligi va axborot almashinuvi tizimining sustligi asosiy to'siqlar bo'lib qolmoqda. Muammoning yechimi sifatida quyidagilar taklif etiladi:

Hududlarda zamonaviy agrologistika markazlarini tashkil etish.

Raqamli texnologiyalar va IoT (buyumlar interneti) tizimlarini joriy etish orqali mahsulot harakatini nazorat qilish.

Eksport salohiyatini oshirish uchun xalqaro standartlarga mos logistik xizmatlarni yo'lga qo'yish.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda logistik xarajatlar mahsulot tannarxining 25-40 foizigacha yetadi (rivojlangan davlatlarda 10-15%).

Asosiy muammo: Kichik fermer xo'jaliklarining tarqoqligi va yirik logistika markazlari bilan integratsiyaning pastligi.

Yechim: "Agro-klasterlar" tarkibida yagona logistik xablar (Hubs) tashkil etish. Bu kichik ishlab chiqaruvchilarga yirik partiyalarni shakllantirish va eksportga chiqish imkonini beradi.

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlovchi korxonalarining eng muhim yonalishi hisoblangan bolgan oziq-ovqat sanoati Ozbekiston milliy iqtisodiyotining eng yirik va ananaviy tarmoqlaridan biri hisoblanib, bu tarmoq milliy iqtisodiyotning rivojlanishiga, agrosanoat majmuida tarmoqlararo nisbatlarni takomillashtirishga, respublika qishloq xo'jaligida yetishtirilayotgan xom ashyoni isrof qilmay, yani qayta ishlagan holda, istemolchilarga toliq yetkazib berish, shuningdek aholining ish bilan bandligi muammolarini hal qilishga tasir etadi. Shu bilan birga, mamlakatimizda yetishtirilayotgan meva-sabzavot mahsulotlarini saqlash, qayta ishlash va istemolchilarga yetkazib berishning zamonaviy tizimini shakllantirishga alohida etibor qaratishilishi kerak.

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetkazib berishda logistika tizimini tadqiq qilish natijasida quyidagi xulosalarga kelindi:

Sifatni saqlash omili: Qishloq xo'jaligi mahsulotlarining raqobatbardoshligi nafaqat dalada yetishtirilgan hosil hajmiga, balki uni iste'molchiga yetkazguncha bo'lgan logistika zanjirining ("sovuq zanjir") qay darajada samarali ishlashiga bog'liq.

Isrofgarchilikni kamaytirish: Zamonaviy logistika markazlari va refrijerator transport vositalarining yetishmasligi mahsulot nobudgarchiligini oshiradi. Ushbu tizimni to'g'ri yo'lga

qo'yish orqali hosil yo'qotilishini 20-30 foizga kamaytirish va fermerlar daromadini oshirish imkoniyati mavjud.

Eksport salohiyati: O'zbekiston meva-sabzavotlarini jahon bozoriga, ayniqsa uzoq masofali Yevropa va Osiyo davlatlariga eksport qilishda logistika xarajatlarini optimallashtirish va xalqaro sifat sertifikatlariga (Global GAP, HACCP) rioya qilish o'ta muhimdir.

Tizimni takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar: Agrologistika xablarini ko'paytirish: Har bir viloyatda mahsulotni saralash, qadoqlash va muzlatkichda saqlash xizmatlarini ko'rsatuvchi yirik logistika markazlarini barpo etish.

Raqamlashtirish: Yetkazib berish zanjiriga blokcheyn va IoT (narsalar interneti) texnologiyalarini joriy etish orqali mahsulot yo'lini onlayn kuzatish tizimini yaratish.

Davlat qo'llab-quvvatlovi: Kichik fermer xo'jaliklariga zamonaviy texnologik uskunalar va maxsus transport vositalari xarid qilish uchun imtiyozli kreditlar va subsidiyalar ajratishni kengaytirish.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Ziyayev M.K. Qishloq xo'jaligi logistikasi: darslik. - T.: "Iqtisod-Moliya", 2021. – 320 b. (O'zbekistondagi logistik zanjirlar tahlili uchun).
2. Asqaraliyev S. R. Qishloq xo'jaligi mahsulotlari logistikasini rivojlantirish istiqbollari. Talqin va tadqiqotlar, 2026
3. Salimov B. T. Agrologistika asoslari (O'quv qo'llanma). Toshkent, 2003.
4. Christopher, M. (2022). Logistics & Supply Chain Management. 5th Edition. Pearson Education (Xalqaro nazariy asoslar uchun).
5. InLibrary.uz (2025). "Oziq-ovqat mahsulotlarini tashishda 'Cold Chain' tizimining ahamiyati" mavzusidagi ilmiy to'plam.